
AZ ORSZÁGOS RABBIEGYESÜLET HAVI KÖZLÖNYE

Szerkeszti Dr. NEUMANN EDE.

Előfizetési ára évi 6 korona. Az egyesület tagjai a tagsági díj fejében kapják.
A kéziratok és előfizetési díjak a szerkesztőhöz küldendők.

Szellemi mozgalmak.

III.

Egy nappal a szabadelvűség érdekeinek szolgálatára hivatott nagy német egyesület (Vereinigung für das liberale Judentum in Deutschland) megalakulása után tartotta a *Szabadelvű Rabbik Szövetkezete* gyűlését. Ugyanaz a szellem, mely a német hitközségek szabadelvű képviselőinek első közös tanácskozásait vezérelte, nyilatkozott meg abban az eszmecserében, melyet a Rabbiszövetkezetnek külön egyesületben tömörült szabadelvű tagjai folytattak. Szándékosan nevezzük *eszmecserének* a rabbik tanácskozását. A vallásos életet közeli érintő kérdések foglalkoztatták azokat a férfiakat, akik a vallásban is elismerik a fejlődés törvényeinek érvényét, de egyelőre gyakorlati jelentőség nélkül szükölködik nagy lelkesedéssel végzett munkájuk eredménye. Óhajok jutottak kifejezésre, eszmék hangzottak fel, irányokat jelöltek ki, de nem hiszszük, hogy a hatalmas ellenáramlat mellett egyhamar diadalra vigyék a kibontott zászlót. Nem is ujak az eszmék, amelyeknek tolmácsai voltak. A múlt század negyvenes éve óta gyakran foglalkoztatták a német zsidóság szabadelvű képviselőit és akárhányszor erélyes tiltakozásra készítették a haladás jogosultságának tagadóit. De hogy ily tekintélyes, a rabbi-kar számos kitünőségét magában foglaló testületben ismét feltámadtak, mindenesetre jele annak, hogy egyszerű elutasításokkal nincsenek elintézve azok a komoly és fontos kérdések, amelyek a vallás ügyei iránt érdeklődők lelkét mozgatják. A problémák léteznek, egész súlyukkal nehezedenek reánk és azok, akik nem érik be az események zajlásának, a történet hullámverésének csendes, tétlen szemlélésével, hanem hivatásuknál és a vallás jelentőségének kellő méltánylásánál fogva a vallásos élet megtermékenyítésén, felvirágoztatásán és intézményeink megszilárdításán és gyarapításán munkálkodni kívánnak, módokat keresnek azok megoldására. *A keresésben*, számtalan kérdéstől és feladattól zaklatott életünk eme komoly és gyakran fájdalmas munkájában, egyek

vagyunk. De a különböző utakon való keresés egyszersmind élesíti az ellentéteket és meghasonlást kelt ott, a hol harmoniát óhajtanánk.

A szabadelvű rabbik berlini gyűlésén harmincnyolc rendes tag jelent meg. De a Vogelstein dr. stettini rabbi, a westfáliai imakönyv szerzőjének elnöklete mellett folytatott tanácskozásoknak az egyesület kötelékén kívül álló rabbik is voltak tanui.

Az előadások sorát Goldschmidt dr. offenbachi rabbi nyitotta meg. A *zsidóság fejlődési képességéről* szólt és azt történeti alapon bizonyította be. Fejlődés alatt a változásban való egységet érti és a vallásos nézetek és formák megváltoztatásának jogosultságát a bibliából, talmudból és a későbbi történeti folyamatból mutatta ki. Ha korunk szabadelvű zsidóságát még zsidóságnak lehet nevezni, a fejlődésnek egyik mozzanatát jelenti. Minthogy a zsidóság lényege nem dogmatizmusban van, nem etikájában és nem a cionizmusban nyilvánul, hanem a zsidósághoz való akaratban (*Wille zum Judentum*), ez az akarat pedig megvan a szabadelvű zsidóban, a szabadelvű zsidóságban a fejlődés egyik láncszemét kell látnunk.

Freudenthal dr. nürnbergi rabbi *vallásoktatási* kérdésekkel foglalkozott. Méltatta a hittanítás egyes tárgyait, methodikáját, segédeszközeit és különösen azt az elengedhetetlen követelményt domborította ki, hogy az *oktatás a tudomány biztosított eredményeit használja fel*. Ennek hangsúlyozása mellett azonban hibának mondotta azt az eljárást, mely a vallásoktatásban tudományos ismeretek közlésére helyezi a fősúlyt.

A *nő állása a vallásos életben* volt Seligmann dr. M. m. frankfurti rabbi előadásának tárgya. A nő tevékeny közreműködésében hathatós eszközt lát a zsidóság fentartására és megerősítésére, valamint a vallásért való lelkesedésnek felébresztésére. A nőt meg kell nyerni a vallás számára. E végből azonban szükséges jogainak tágitása és a vallásos életben való tevékeny részvételének biztosítása. Már fennálló szokásokat megfelelő módon át kell alakítani és új intézményeket létesíteni, a melyek a nők jogait a vallás körében gyarapítják és a hitélet számára meghódítják őket. Szóba került az újszülöttek ünnepélyes felvétele a vallás kötelékébe, a konfirmáció, az esketésnek oly átalakítása, hogy abban a menyasszonynak is aktív szerep jusson és kívánatosnak mondotta, hogy a nők ne a karzatokon, hanem miként ez már több német gyülekezetben amerikai mintára megtörténik, a férfiak mellett foglaljanak helyet. Ugy véli, hogy ez a nőknél az istentisztelet sűrűbb látogatását eredményezné.

Legfontosabbak és egyszersmind legradikálisabbak voltak azok a határozati javaslatok, melyeket Vogelstein a *zsidó házassági jog reformjára* vonatkozólag előterjesztett. Az előadó hangsúlyozván a zsidó házassági törvények módosításának szükséges voltát, melyet a konzervatívok is gyakran megvallának, megtette javaslatait, a melyek részben folyományai az 1907. január 1-én tartott gyűlés egyhangulag hozott következő határozatának: „A templom elpusztulása után a zsidóság fejlődése az áldozati kultusztól elvált és a jövőben

sem láthatja célját annak helyreállításában. Az áldozati templom fennállásával összefüggő papi törvények elvesztették tehát eredeti jelentőségüket és a vallásos gyakorlatban súlyosbító hatással nem lehetnek.“

Az ehhez a határozathoz kapcsolódó javaslatok a következőképpen hangzanak: 1. Minden a biblia-talmudi jog szerint köthető házasság a kóhénnek is meg van engedve. 2. A chalicát eltöröltnek tekintjük, de az érdekeltek lelkiismereti aggályaira való tekintettel a rabbi nem tagadja meg annak végzését. 3. Ha valamely német törvényszék a házastársak valamelyikét holtnak nyilvánítja, ez elegendő arra, hogy holtnak tekintsék, úgy hogy a másik fél újabb házasságot köthessen. 4. Miként a talmud és a kodexek az érdekeltek pontos megjelölését (két hasonló nevű férfiú megkülönböztetését) kívánják a válólevélben, azonképpen pontosan említendők abban a német nevek és előnevek. 5. Ha a törvényesen elvált férj megtagadja a válólevél kiadását, vagy beleegyezését teljesíthetetlen feltételektől teszi függővé, nagyobb számu rabbik hozzájárulásával valamely besz-din felhatalmazottat nevezzen ki, a ki helyette a válólevelet kiadja.

Az egyes előadásokat a jelenlevők tetszésnyilvánításai kísérték bizonyítékául annak, hogy hiven tolmácsolták a szabadelvű rabbik nézeteit és óhajait. Érdemlegesen azonban csak a hitoktatásra vonatkozó előadásban érintett kérdéseket tárgyalták. A vita során azt az örvendetes hirt közölték, hogy egy alkalmas bibliafordítás céljaira nagyobb összeg áll rendelkezésre és így remélhető, hogy nemsokára meglesz egy házi- és iskolai biblia, a melynek kiadásával a német zsidók régi óhaja fog teljesülni. Fontos hitoktatási kérdések elintézése végett iskolai bizottságot küldöttek ki, mely a német tanítószövetkezet választmányával együtt fog működni és megbízták az előjáróságot, hogy egy a *zsidó hitoktatás céljait szolgáló tudományos folyóirat* kiadására tegye meg a szükséges intézkedéseket.

A házassági törvény reformjára vonatkozó határozati javaslatokat magának az előadónak indítványára nem bocsátották szavazás alá, hanem egy az előjáróságból és más egyesületi tagokból alakítandó bizottsághoz utalták, melynek tisztje lesz az anyagot feldolgozni és a következő gyűlésnek jelentést tenni.

Rendkívül komoly és nagy jelentőségű kérdések foglalkoztatták tehát a szabadelvű rabbik gyülekezetét. Hivatásukért lelkesedő, a vallás eszméiért és céljaiért hevülő férfiak tanácskoztak arról, hogy a változott viszonyok minő intézkedéseket követelnek a vallásos élet különböző köreiből. A kik azt a nézetet vallják, hogy a hitéleti feltételek semmiféle változása nem lehet hatással a vallás intézményeire és hogy a vallásnak a változás és fejlődés közepette éppen az állandóságot, a maradandóságot, a változhatatlanságot kell képviselnie, pálcát kell, hogy törjenek az ilyen iparkodások felett. Kárhóztatni fognak minden törekvést, mely azt a látszatot keltheti, hogy ellentétben van a hagyomány iránt való köteles tisztelettel és azzal a kegyelettel, a melylyel mindannak tartozunk. a mit akár törvény, akár köztudat a szent-

ség jellegével ruházott fel. Rásütik majd a *modernizmus* bélyegét és talán még a szándék tisztaságát is kétségbe vonva, azt fogják állítani, hogy a szabadelvűek minden tevékenysége nem egyéb ujitáshajhászásnál, hogy rombolnak, midőn építésről beszélnek, hogy csak meddőségükről és vallásos életük sivárságáról tesznek tanubizonyságot, midőn éles ekéikkel felszántják a lelkeket, hogy a vallás vetései számára fogékonyokká tegyék.

Ilyen felszólalásokban nem is volt hiány azoknak a tanácskozásoknak és határozatoknak kapcsán, a melyek az egész német zsidóság figyelmét magukra vonták. Még lesz alkalmunk az újból megindult mozgalomra tekinteni. Élénk vitákban mérkőznek a szellemek. Megszólamlanak szenvedélyes hangok is. Különösen a konzervatívek táborában találkozunk indulatos kifakadásokkal, a melyeket mélyen sajnálunk, de értünk és azért meg kell bocsátanunk. Méltóbb volna a szent ügyhöz, ha nyugodt és tárgyilagos megfontolás mérlegelné az érvek és ellenérvek erejét és döntené el a nézetek harcát. De az ellenfelek sokkal jobban azonosítják magukat meggyőződésükkel és a szóban forgó nagy érdekekkel, mintsem meg lehetne kívánni tőlük azt a higgadtságot, a melyet a vallásos kérdések körül folyó viták természete szinte kizár. Megalkudni nem fognak. Kompromisszumra gondolni ott, a hol nagy elvi ellentétekről van szó, alig lehet. Miként a nézetek, úgy a cselekedetek is szét fognak ágazni. A szabadelvűek is, a konzervatívek is a saját útjukon fognak haladni. Hogy melyik helyes, arról most nem szólunk.

E sorok célja csak rámutatni azokra a fontos és kényes problémákra, melyek a zsidóságot foglalkoztatják, a melyeknek megoldását az *élet* hangosan sürgeti. Egyet azonban különösen ki akarunk domborítani. Ha egyben-másban tévednek is a szabadelvűség hívei, ha egy-egy kérdésnek megoldása másképpen képzelhető is, mint a hogy a berlini gyűlésen javaslatba hozták, attól a komolyságtól és buzgalomtól, a mely a szabadelvű rabbik tevékenységében megnyilatkozik, a minden elvűséget megillető tiszteletet megtagadni nem lehet és senkinek sincs jogában ügyekvésük erkölcsi kifogástalanságában, szándékaik szeplőtlen tisztaságában, a valláshoz való szeretetük őszinteségében, hűségük szilárdságában, a zsidóság céljaiért, eszméiért és jövőjéért való lelkesedésük igaz voltában kételkedni.

A zsidóságra vonatkozó törvények és szervezkedési mozgalmak Horvát-Szlavonországban.

(Vége.)

A horvát országos kormány meleg érdeklődése a zsidók ügye iránt magukban a zsidókban is felkeltette a vágyat ügyeik rendezésére. A hitközségek papi és világi elemeinek gyakrabbi találkozója és együttes tanácskozása mind élénkebben mutatta, mily nagy szüksége volna a horvát zsidóknak országos szervezkedésre. Mindinkább megérlelődött az a meggyőződés, hogy

az interkonfesszionális törvényben szenvedett sérelem nem érte volna a horvát zsidóságot, ha a törvény megszerkesztése idején lett volna egy forum, mely az ország összes zsidóságát képviseli és melyhez a kormány fordulhatt volna, hogy a zsidók kivánságát megismerje. Hozzájárultak még ehhez a megváltozott politikai viszonyok. A klerikális irányzat, mely Magyarországon lábrakapott és melynek nyoma meglátható az utóbbi évek egész törvényhozásán, nem maradhatott befolyás nélkül a mi viszonyainkra sem. Az uralomra került új párt nem jó szemmel nézte a zsidókat, kikben az elbukott nemzeti párt képviselőit látta és ennek következtében iparkodott őket a lehetőség szerint minden befolyástól megfosztani és az exponáltabb helyekből kiszorítani. Ugy az első, mint a második képviselőválasztáson, a melyekből a horvát-szerb koalíció győztesen került ki, egyetlen-egy kerületben sem kapott zsidó jelölt mandátumot, habár akadtak zsidók, kik Stárcevic-s-párti programmal léptek fel képviselőjelöltekül. A községi és városi választásoknál több-kevesebb eredménnyel szintén törekedtek a zsidó jelöltek megbuktatására. Ily körülmények között a zsidók arra a meggyőződésre jutottak, hogy csak erős szervezet keretében védhetik meg sikeresen létérdekeiket.

Ez a közhangulat kedvező talajt készített elő a „horvát-szlavonországi zsidó hitközségek szövetsége“ tervezetének, melyet ugyancsak Dr. Spitzer Hugó dolgozott ki, a melynek célja az ország összes hitközségeit olyképpen szervezni, hogy az ország zsidóságának összes fontosabb ügyei a Zágrábban székelő központi bizottság által vezettessenek, mely egyuttal közvetítő forum legyen az országos kormány és a hitközségek közt. Siettetten ezen tervezet tárgyalását és a szervezkedés létesítését az a körülmény, hogy a kormány a „zsidó hitközségek rendezéséről szóló törvény“ utasítása értelmében kidolgozott egy minta-alapszabályt és felszólította az ország összes hitközségeit, hogy rövid időn belül nyujtsák be a kormánynak az ezen minta-alapszabályok szerint alkotandó külön statutumokat jóváhagyás végett. Ezen mintastatutum azonban sok oly pontozatot tartalmazott, mely a hitközségek autonómiájára fölötté sérelmes és azért zsidó körökben sok elégedetlenséget keltett. Attól tartottunk, hogy a megalkotandó hitközségi külön statutumok sok évtizedre kiható oly állapotot fognak teremteni, a mely a zsidóság fejlődését gátolni fogja. Örömmel üdvözölték tehát a mértékadó körök a hitközségek szövetségének eszméjét és a f. évi május hóban Zágrábban és június hóban Eszéken tartott előtanácskozásokon elvben elfogadták a szervezkedést, mire június 26-án Zágrábban megtartatott a szervezkedő nagygyűlés.

Ezen gyűlésen, a melyen Horvát-Szlavonországnak majdnem kivétel nélkül összes hitközségei képviselve voltak, a hitközségek szövetsége végképpen megalakult és meg lettek állapítva azon alapszabályok, melyek alapján a szövetség statutuma megszerkesztendő. Magával a végleges megszerkesztéssel egy 10 tagu bizottság lett megbizva, mely f. é. szeptemberben egy újabb nagygyűlés elé fogja terjeszteni munkálatát.

Csak röviden kívánok itt a zágrábi szervezkedő nagygyűlés egyes határozatairól megemlékezni, fentartván magamnak ezeknek speciális megbeszélését egy más cikk keretében.

Az eredeti tervezet szerint a szervezet egyes organumai: 1. a hitközségek, illetve azok előljáróságai; 2. az összkongresszus; 3. a kerületi bizottságok és 4. a központi bizottságok. Míg a hitközségek, illetve előljáróságaik szerepe csupán a községszövetség képviselőinek választására szorítkozik, a kongresszus és kerületi bizottságok időről időre összehívandó testületek, a központi bizottság állandóan működő szerv, mely a horvát-szlavon zsidóság összes ügyeit vezeti és a kongresszus határozatait végrehajtja.

A zágrábi nagygyűlés többsége ezek közül — elég rosszul — kikapcsolta a községkerületeket, abból a szempontból indulva ki, hogy a kerületek működése a hitközségi autonomia rovására megy és azt korlátozza. Meg vagyok róla győződve, hogy pár év múlva meglesznek a községkerületek, mert a szükség rá fogja vezetni a kongresszust ezen vagy ehhez hasonló intézmény létesítésére. Igaz, hogy nem nagy a mi országunk és hogy a zsidó lakosság száma is csekély, de az ország fekvésénél fogva a távolságok mégis oly jelentékenyek, hogy a kongresszust csak ritkán és csak igen fontos okokból lehet összehívni, míg a kerületek, melyek egy-egy megyéből állhatnának sokkal intenzívebben dolgozhatnak. Ezen tisztán praktikus szempontból megítélhető kérdés mellett legtöbb véleményeltérésre és a legelkeseredettebb harcokra adott alkalmat a papi elemnek a szervezetben való részvételének kérdése.

Azok, a kik szeretnek általánosan elterjedt jelszavak után indulni, a nélkül, hogy azok értelmével sokat törődjenek, bevitték e kérdésbe a „klerikalizmus és antiklerikalizmus“ jóhangzású frázisait és akadtak, a kik nekik felültek. E sorok írója a vita folyamán szembeszállt a falra festett ördöggel és figyelmeztetett arra, hogy ezen a keresztény egyházpolitikából remélem nem átvett, hanem csak kölcsönzött kifejezések a mi viszonyainkra egyáltalában nem illenek, hogy képtelenség „egyház és állam elválasztásáról“ beszélni ott, a hol se egyház se állam nincsen, hogy bármely keresztény felekezet antiklerikális pártja nem gondol arra, hogy a pap befolyását oly szűk körre szorítsa, a milyenre a zsidó papok tényleg szorítkoznak. Rámutattam arra a tényre, hogy a zsidóknál 100 eset közül 95-ben nem a pap a klerikális, hanem a hívei, hogy a zsidó felekezet az egyedüli, a melyben a legtöbb hitközségben nem a körül folyik a harc pap és hívei közt, hogy a paptól liberális engedményeket csikarjanak ki, hanem megfordítva, mert a hívek a papot nem találják elég — klerikálisnak, hogy a kulturharc a zsidóknál abban áll, hogy minden rabbi a maga hitközségében bizonyos mértékben és a viszonyoknak megfelelően előharcosa a kulturának a hívek fanatizmusa ellen. Az a felsőmagyarországi kaftános rabbi, a kinek pár évvel ezelőtt tulbuzgó hívei szukoth első napján felgyújtották az ünnepi sátorát, mert azt mondták, hogy az ő rabbijuk oly könnyüvérű reformer, hogy neki nem kell szukka, — épp oly kevéssé képviseli a klerikalizmust és a reakciót a maga községében,

mint az egész családjával kedves chászidjai által megmérgezett lebergi első modern hitszónok a magáiban.

Mindamellett akadtak számosan, a kik azt vélték, hogy felekezetüknek szolgálatot tesznek, ha a mellett kardoskodnak, hogy a papokat kizárják, vagy legalább is korlátolt számban vigyék be a szervezetbe. A hosszú vita eredménye egy kompromisszum-szerű határozat, a mely szerint a központi bizottságba, mely összesen 18 tagból áll, a horvátszlavonországi rabbik 6 rabbit választanak.

A nagy-gyűlés e határozata dicséretére válik a horvátszlavonországi zsidók igazán liberális elemeinek, és remélhetőleg javára válik a zsidóság ügyének, mert garanciát nyújt arra, hogy a vezetés úgy vallási, valamint állatában felekezeti tekintetben szakavatott és a zsidóság érdekeit szívéből hordó férfiak kezébe lesz letéve.

Eszék.

Dr. Ungar Simon.

Rabbikongresszus.

Az orthodoxia mivel sem menthető makacssága nagyrészt oka annak, hogy nem jöhet létre egyházunk szervezete, nagy kárára, hátrányára felekezetünknek. Hanyatlak az amugy is halványuló zsidó öntudat, szerény állásunk a felekezetek sorában még szerényebbé válik, nem foghatunk hozzá intézményeink fejlesztéséhez, kiépítéséhez, nem védelmezhetjük kellőleg, nem részesíthetjük kellő oltalomban pártolásra, felkarolásra szoruló ügyeinket.

Ám van még egy másik terület is, a hol rendkívül fontos, sürgős tenni-való vár a zsidóságra s ez: vallásos élete.

Nem szemléljük-e szomorúan, különösen lelkipásztorai a zsidóságnak, mint hanyatlak fokozatosan a vallási öntudat felekezetünkknél? Hallatlan árnyokat öltött a tőlünk való elpártolás, s a hol nincs elpártolás, megvan már annak aggasztó árnyéka: az elhidegülés, a nembánomság. Szeretéseink kihálóban vannak, a szombat megszűnt ünnepnap, az áhitat, az Istenhez való fölemelkedés napja lenni, a minek következménye, hogy templomaink szombaton is tátonganak az ürességtől.

Ülhetünk-e tétlenül, szemlélhetjük-e ezt ölbetett kezekkel, mi, lelkipásztorai a zsidóságnak, kikre a vallás fentartása, a vallás fölött való örökös bizva van?

Igaz, égető szükségünk van szervezetre, felekezeti életünk zilált ügyeinek rendezésére, a minek hiánya óriás kárára van erkölcsileg s anyagilag felekezetünknek s nekünk is, a lelkeszi karnak, ki kell vennünk részünket becsülettel az azért folyó küzdelemből s helyet is fogunk kérni s követelni magunknak a szervezet létrehozásában, megalkotásában, — ám a vallásos élet független attól s a szervezet kérdésénél még nagyobb fontosságú.

Múlhatatlan, el nem odázható szükségnek vélem azért egy rabbikongresszus egybehívását, mely a zsidóság nagy, világra szóló ethikai érdekei-

nek szemmeltartása mellett tanácskozzék a módok felett, miképpen lehet a további rombolásnak, dulásnak gátat venni, miképpen lehet a zsidóság vérszegény testébe eleven, pezsdülő életet önteni.

Ezt a kérdést mindent eltűrő, helybenhagyó opportunizmusból véleményem szerint tovább is noli me tangere-nek tekinteni nem lehet. A zsidóság léte forog kockán!

Nem akarok Németország példájára hivatkozni, a hol nagy tevékenység folyik ez irányban, mint a Havi Közlöny múlt számában olvastuk, eléggé kiáltók a hazai viszonyok s elég hangosan szólítanak bennünket munkásságra.

Azt lehet ugyan mondani: fölösleges a kongresszus. A bajt a neológia okozta. A bajt tehát csak itt lehet s itt kell gyógyítani: vissza kell térni az orthodoxiához. Orthodox szellemben kell nevelni az ifjúságot s a mai nemzedéknek is lehetőleg simulni kell az orthodox felfogáshoz s idővel orvosolva lesz a baj.

Csak a fölszinesen gondolkodó beszél így. Az orthodoxia is nagy változáson ment keresztül. Nem egy 10—20 évvel ezelőtti neológ hitközség beillenék ma jámbor, szigoru orthodox hitközségnek, s nem egy mai orthodox hitközség egy 10—20 évvel ezelőtti neológ hitközségnek képét nyújtja. Tehát nem a neológiában van a hiba, hanem a *közfelfogás átalakulása okozta a változást.*

Azért igenis szükségesnek véljük egy rabbikongresszus egybehívását, mely e körülmény figyelembe vételével tanácskoznék a módok felett, melyek segítségével ősrégi vallásunk a pusztulástól megóvható.

Fontolják meg ez eszmét vezetőink, szóljanak hozzá kartársaim.

Szekszáid.

Dr. Rubinstein Mátyás.

*

T. munkatársunk nagyon helyesen hangsúlyozza, hogy a hűtlenség, mely egyre ritkítja sorainkat és a közöny, mely azokat is kikezdte, a kik még nem pártoltak el tőlünk, papjainkat fokozott buzgóságra és azoknak az utaknak és módoknak keresésére kell, hogy serkentse, a melyek a további pusztulás meggátlására alkalmasak. És buzgalomra, a változott viszonyok követelte alkotásokra szükségünk volna akkor is, ha megvolna a magyar zsidóság szervezete, a melynek az egész felekezetre kiható jelentőségét mindenki elismeri, de a melytől minden üdvöt várni nem lehet.

Regenerációra van szükségünk a vallásos és felekezeti élet minden körében. Annak pedig a saját földünkből kell kisarjadnia.

Ezeket a lapokat éppen abból a célból indítottuk meg, hogy kartársaink a megoldandó kérdésekre irányítsák egymás figyelmét, hogy azokat szakszerűen, tárgyilagosan és kellő nyíltsággal megbeszéljék, hogy eszméiket és óhajukat közöljék és előkészítsék azokat a cselekedeteket, a melyeknek szükséges és üdvös voltáról a gondjaikra bizott érdekek nézőpontjából meggyőződtek. A mi ilyen módon a köztudatban megért, Rabbiegyesületünk rendes, vagy ha

a körülmények úgy kívánják, rendkívüli közgyűlésein újabb eszmecsere, szóbeli tanácskozás és esetleg döntés tárgyát fogja tenni.

Ezek az alapszabályaink értelmében háromévenként ismétlődő rendes és ha szükséges, máskor is egybehivandó rendkívüli közgyűlések nem egyebek, mint rabbi-kongresszusok és tagjaink érdeklődésétől és a hozott határozatok jelentőségétől függ szavuk sulya és tevékenységük hatása.

Egyesületünknek ez idő szerint 119 rendes tagja van. Kötelékében tehát máris körülbelül fele egyesült azoknak, a kikről feltehetjük, hogy közös munkára hajlandók. A kik még nem csatlakoztak hozzánk, úgy hisszük, mégis csak közel jövőben méltányolni fogják a célokat, a melyeknek szolgálatában állunk és szívesen ki fogják venni részüket munkáinkból. Egyesületünk keretében tehát együtt lesznek mindazok, a kiket egy esetleges kongresszusban össze lehetne hozni és így nem tartjuk szükségesnek, hogy ugyanazoknak a feladatoknak a végzésére közgyűléseink mellett még más testületet létesítsünk.

A t. munkatársunktól felhozott indítékokat kartársaink jóakaró figyelmébe ajánljuk és ismételten kijelentjük, hogy a Havi Közlöny mindegyikének rendelkezésére áll. Keressék fel mennél gyakrabban, szóljanak hozzá tüzetesen minden felvetett kérdéshez, hogy így kellően előkészíthessük a Rabbi Egyesület legközelebbi közgyűlését, mely, ha nem viseli is a kongresszus nevét, mégis az lesz, a mit a t. cikkiró kíván.

Rabbik üdülő-telepe.

Mire e sorok megjelennek, kartársaink a nyári üdülőhelyekről haza érkeztek. Napsütötte arccal, acélozott idegekkel, pihent erővel tértek otthonukba, de legtöbben bizonyára avval a tudattal is, hogy az ellátás, valamint a lakás minősége nem volt arányban a ráfordított nagy költséggel. Drága pénzért oly ételhez, szobához jutottak, melylyel a jobbhoz szokott, művelt emberek csak a hivatásukkal járó lemondás és türelem révén tudtak megbarátkozni. A magyar zsidó pap — a külföldön nem mindig áll ez — a családi körön túl is a ritushoz pontosan alkalmazkodó ételekkel táplálkozik, de hogy ilyeneket kaphasson, sokszor oly vendéglőket, magánhelyeket kénytelen felkeresni, melyen, kevés kivétellel, sajnos, nem tartanak szoros jó viszonyt a tisztasággal és izléssel. Azonban a társaság se valami hivogatóan rokonszenves, melyet az ilyen helyeken talál. Feszélyező és deprimáló egy fedél alatt, bár rövid időre, oly alakokkal elegyedni, a kik lényük, modoruk és egyebek miatt nem valók rabbik közelébe. Pajtáskodó bizalmassággal környezik a papot, detektív módjára kémlelik, hogy mit beszél, mennyit és miképpen falatozik, hogyan végzi az asztali kézmosást és imát, hogy öltözködik a tiszteletes asszony, ki szokta sétáin kísérni? Az se ritkaság, hogy a kandi és élesen bíráló emberpéldányok közt a szomszéd asztalnál feltűnik kifehélt az, a ki mint nyá-

jas idegen csak nem rég járta a rabbi irodáját alamizsna irányában. Nem vigasztaló, hogy nemcsak Magyarországon van ez így, hanem az osztrák fürdőhelyeken épp úgy, mint Luzernben, Interlakenben, Sanct-Moritzban.

Az említett kellemességekhez hozzájárul, hogy a zsidó konyhát nem tartó szállodák tulajdonosai kinézik az olyan vendégeket, vagy a lakás árát néhány százalékkal felemelik azoknak, kik nem a hotelben, hanem másutt étkeznek; a rabbi tehát a körülmények arra utalják, hogy vagy zsidó penzióban — ha van ott ilyesmi — huzódják meg, a minnek nem csupán a más penziókhoz képest túl magas árban van meg a hátránya, vagy pedig, hogy megérkezésekor esőben, forróságban szaladgálással tegye tívé a fürdőhelyet, míg lakásra akad valamely családnál. Tudvalevő, hogy túlnyomólag nem a tehetősebbek adnak ki lakást, ezeknek túlkövetelődzésére különben se gondolhat a szegény viszonyok közt élő, kevéssel beérő rabbi; azonban szegényebb sorsúnál hiányos fölszerelésű szobában néhány hetet tölteni, különösen oly soklábu szobatársakkal, melyek a kurtaksa elől a fal és butor szakadékaiba bujnak nappal, ezt még a megrögzött optimizmus se minősítheti üdülésnek.

A nyári szórakozást, az egészség helyreállítását a rabbi könnyű szerrel, kényelemben nem érheti el. Fürdőhelyen működöm, van tehát alkalmam megfigyelni, hogy üdülni jövő rabbinak, szemináriumi tanárnak minő mizériákkal kell megküzdeni. Egyetemi és középiskolai tanárnak, birónak, tisztviselőnek és másoknak a boldog felfrissülés örömeit kínálják a nyári hónapok, kartársainknak pedig több bosszuságot, gondot és költséget okoznak, mint a mennyi élvezetet nyujtanak. Az a rabbi, ki arra határozza el magát, hogy nejével, gyermekeivel induljon pihenőre, annak számolnia kell azzal, hogy megtakarítottjának jelentékeny részétől fosztódik meg. De ha még kárpótolni tudná az eredmény a nehezen félretett összeget. Innen van azután, hogy kartársaink közül sokan nem csak költségkimelésből utaznak egyedül fürdőhelyre, hanem a miatt is, hogy hozzátartozóikat ne tegyék ki a zsidó pap üdülésével járó keserőségeknek. Holott a feleségre, a gyermekekre szintén ráférne a levegőváltozás, fürdő, pihenés, erögyűjtés.

Ha van valaki, a ki a rekreációra okvetlenül rászorul, úgy a hivatását lelkiismeretesen végző rabbi az. A szellemi munka elsilányítja idegeit, a visszavonult élettől kedélyének élénksége szenved. Esztendőnként pár héten át tiszta levegő, fürdő, testedzés, mozgás épp oly szükséges neki, mint a vele hasonlóan gondolkodók és érzők köre, a hol jól, kényelmesen, a reprezentáció terhétől felmentve, szabadon érezheti magát. A magyar rabbik legnagyobb része ennek hiányát látja jelenleg, holott mégis elérhetné, ha felhasználna az egyesülésben rejlő erőt.

Elmondom, hogy mi módon közelíthetnők meg e célt.

A Balaton mentén mostanában elég olcsón lehet földet vásárolni. Egy hold ára 1600—2000 korona. Mihelyt a Balaton-vasút kiépült, a telkek természetesen drágábbak lesznek. Most a legalkalmasabb, hogy egyesületünk

akár a keszthelyi, akár a szigligeti öböl mentén fekvő faluk egyikében, vagy a Balaton felső részén, hol az új vasút fog végig futni, három hold földet szerezzen rabbik üdülő-telepe számára. A legajánlatosabb hely a keszthelyi öböl vidéke, a honnan a rheumatikus betegségben szenvedő kartársak naponta olcsón felkereshetnék a csodás gyógyhatású Hévizet. De azért is, mert mögötte erdős hegyek emelkednek. A megvásárolt telken egyelőre öt család részére való kényelmes, de nem diszes, földszintes házat építtetnénk, melyben egy család részére két tágas szoba esnék a legszükségesebb butorokkal. Kis kert övezné a házat, melynek egy közös ebédlő-terme lenne. A házat egyesületünkhöz tartozó öt rabbi családjának adnók bérbe július 1-től szeptember 1-ig. Azoknak a rabbi-családoknak, melyek csak június 1-től június végéig vennék bérbe, tetemes árleengedést adnánk. Mint a balatonmenti vilákra, úgy erre is egy őr ügyelne fel szeptembertől a szezon megnyitáig.

A begyűlt bérösszeget, melyet az egyesületi pénztáros kezelne, idővel arra fordítjuk, hogy újabb, még újabb öt család részére való házat építtessünk a telken. Esetleg, hogy a Tátrában is telepet létesítsünk. Az egyes házakban nyaraló családok egy szakácsnőt tartva, közös konyhát vezetnének. Az ehhez szükséges költségben való részesedést és a felügyeletet a családok arányosan osztanák fel egymás közt. Ily módon a nyarat is családjában köreiben tölthetné a rabbi, felesége egy darabig felszabadulna a házvezetés gondjai alól, családjuk olcsón és uriasan táplálkozhatnék, úszva, fürödve, evezve, tenniszezve, vagy más labdajátékot űzve, testgyakorlatot végezve, a kertet művelve, jó levegőben és művelt, egymáshoz illő társaságban igazi üdülésben részesülhetne a felnőtt és a gyermek. Arról nem is szólva, pedig nem mellékes, hogy a kartársi érzés erősödésére, az eszmecseréből eredő gondolatmegtermékenyítésre mily üdvös hatása lenne a rabbik üdülő-telepének.

De honnan vesszük a pénzt, melyből a telket vásároljuk és az első házat felépítjük? Gyűjtésből. Nem vagyok optimista, mégis azt hiszem, hogy rabbikból álló bizottság pár hónap alatt összeszedi a szükséges összeget. Hitközségeink, egyleteink és jóakaróink szívesen hoznak áldozatot, hogy e terv megvalósulhasson. Az Országos Izraelita Tanító-egyesület Balaton-Berényben az idén vásárolt egy holdas telket, melyen jövőre már meglesz a tanítók üdülő-telepe. Jóakarattal, buzgósággal hamarosan mi is ott tarthatnánk, hol tanítóink. Ha nem tétlenkedünk, hanem erélyesen fogunk a gyűjtéshez, úgy a tél multával megkezdhetnék az építést és júliusra bevonulhatna a telepre az első öt rabbi-család.

Mi nyugdíjalapot akarunk létesíteni. Helyes és szép dolog. De e mellett avval is törődjünk, hogy a nyugalmi időt majdan ne megrokkantan érijük el, hanem üde erővel, a mihez a rabbi-telep létesítése is hozzájárulhat.

Keszthely.

Dr. Büchler Sándor.

Rabbiválasztás.

I.

A milyen gondos körültekintéssel készült a kongresszusi szabályzat és a mennyire pontosan határozza meg a rabbi mindennemű kötelességét hitközségével szemben és viszont, — olyan szükszavu és hiányos ott, hol a rabbiválasztásról szól. Csakis a közgyűlés hatáskörének körvonalozásánál említi (29 § a pont): „A községi rabbi vagy községi hitszónok választásánál s végleges alkalmazásánál azonban a közgyűlés határozata az összes választóképes községi tagok szavazata alá bocsátandó, oly módon, hogy mindenki szavazati jegyére csak „igent“-t vagy „nem“-et írhat; az eredményt a szavazatok két harmada dönti el.“

Különben semmiféle a választást megakasztó eshetőségről nincsen a szabályzatban szó, sem érvényességét megsemmisítő okról. Tehát, ha a választás ennek az egy feltételnek megfelelt (az alkalmazott rabbi különben a törvény követelte képzettséggel rendelkezik s magyar állampolgár), akkor ellene semmi néven nevezendő felebbezésnek helye nincs.

A ki a néhány év óta lejátszódó rabbiválasztásokat figyelmes szemmel végig kísérte, annak szomorú tapasztalatokról kell beszámolnia. Ugy az, a mi a szentesített szabályzatban bennfoglaltatik, mint az, a mi kimaradt belőle, egyaránt ártalmára van a szent ügynek, a rabbikar tekintélyének és a községek zavartalan működésének. Ideje már egyszer, hogy szégyenkezést félretéve és a fájdalomérzést elnémitva, nyíltan beszéljük meg ezeket a dolgokat, szépitgetés és takargatás nélkül, nehogy tovább terjedjen a baj s beláthatatlan károkat okozzon községeink életében.

A községi tagoknak kétségtelenül jogukban áll és szellemi érdekük is beleszólaniok rabbijuk választásánál. De ritka az olyan község, hol a mostani választási eljárás fel ne kavarná mind a szenvedélyeket, ne okozna általános izgalmat s fel ne dúlná a hitközség békéjét. Hiszen minden egyes embernek szavazatával befolyása van a választás eldöntésére, mindenki érdekelt fél, lelkesedik, kardoskodik, dicséri jelöltjét, gáncsolja a másét. Hogy már ebből a választást megelőző küzdelemből hány ártatlan rabbinak tekintélye kerül ki megtépázva, arról jobb nem beszélni. A főbaj azonban az, hogy annak a rabbinak tekintélye is megcsorbul, a ki aztán megválasztva, a lelki vezető és a hitélet gondozója. Milyen hatása lehet tanításának, beszédének, buzgókodásának, ha már látatlanul is annyi ellenség környékezi. Nagy jellemnek s mélyreható szellemnek kell lennie, óriási elszántsággal s önmehtagadással rendelkeznie, hogy ne legyen élete áldatlan s működése meddő!

Különösen sérelmes azonban ez a rendelkezés, mert csak egy jelöltre lehet ilyenképpen szavazni; ez a körülmény pedig a választást hetekre, néha hónapokra kinyújtja, miközben a korteskedés is egyre folyik, a kedélyek izgatottsága magasabbra csap s a nyugalomnak jó időre vége.

Nem szólok arról az eszményi állapotról, mikor a községek hajdanában egyszerűen meghívták lelkipásztoruknak a rabbit, a kit működése helyén hallgattak s figyeltek meg. De a mostani állapotnál csak jobb volna, ha a község 10—10 tagonként vagy 50—100 tagonként választana egy-egy bizalmi férfit s ezek összessége választaná meg *egyetlen egy* ülésében a jelöltek közül, a kik természetesen már előzőleg az egész község előtt tartották meg vendégszónoklataikat a kijelölt szombatokon vagy más napokon, — azt a férfit, a kit arra érdemesnek ítélt. Ismétlem egyetlen egy napon döntve az összes jelöltek fölött. Mennyi átkos harcnak volna egyszer s mindenkorra vége!

De a szabályzatból hiányzik is valami, a minek hiánya mérhetetlen károkat okoz rabbiválasztásoknál a hívők lelki életében, erkölcsi érzetében és ennek folyamataképpen foltot ejt a vallás fenségén és hirdetőinek jellemén. Semmiségi okokat is kellene tartalmaznia ennek a szabályzatnak! A ki tudatosan beszennyezi az állásnak méltóságát, az nem érdemli meg, hogy az állásnak díszét viselje! Legyen megemlítve benne, hogy idegen s főleg tőlünk és felekezeti érdekeinktől teljesen távol álló köröknek befolyása ne érvényesüljön, hogy sem nagyhangu ígéretekkel, sem ezeknél is hatásosabb érvekkel nem szabad a jelöltnek a *lelkekre* hatnia! A ki nem irtózik az ilyen eszközöktől, azt valamilyen magasabb fórumnak, pl. a községkerületi bíróságnak azonnal fel kellene függeszteni s őt a választásból kizárni, illetőleg a már megejtett választást ez alapon megsemmisíteni. Lehet valaki kisebb vagy nagyobb tudós, kiváló vagy jelentéktelen szónok, ha a község őt tünteti ki bizalmával, Isten neki! senkinek semmi beleszólása. De a bizalom álljon minden kétségen és gyanun fölül, mert jellem tekintetében gáncstalannak, okvetetlenül teljesen intaktnak, hibátlannak s megtámadhatatlannak kell lennie a rabbinak, a község lelki s szellemi vezetőjének.

Ha jól tudom, van a reformátusoknak olyan papválasztási törvényük, melynek értelmében a jelölt próbaszónoklat után bizonyos időn belül a község területén nem is mutatkozhat; ha mutatkozik, vagy akár befolyással, látogatásokkal, bármilyen megvesztegetéssel próbálkozik, a választás alól kizárandó. De nekünk? „*abban az időben nem volt király Izraélben.*“

A leendő országos nagygyűlés nem hagyhatja figyelmen kívül ezt az égető kérdést sem. Okvetetlenül foglalkoznia kell vele, ha pillanatig e'homályosítja is ennek fessegetése felekezetünk díszét, de megmenti vele vallásunk dicsőségét a jövő számára, ugyszintén helyreállítja a rabbikar tekintélyét és súlyát s biztosítja vele a hitközségek békéjét üdvös és áldásthozó együttmunkálkodásra.

Budapest.

Dr. Edelstein Bertalan.

II.

A ki figyelemmel kíséri korunk eszmemozgalmait, az beláthatja, hogy csakis az egyesülés szelleme képes előbbre vinni az egyesnek épp úgy, mint az összességnek törekvéseit és csakis annak segélyével érheti el az egyes ama célt, meiyet élethivatásául tűzött ki! A testületi szellem fejlesztése tehát ma

égetőbb, mint valaha volt, — és azért minden egyesnek szünetlenül szemé előtt kell tartania az összesség érdekét! Mily örvendetes mozzanat; hogy végre-valahára mi rabbik is rendelkezünk egy lappal, mely legbiztosabb kapcsát képezendi majd a most még gyöngye alapon álló egyesületnek, — a mely lapban úgy szólva magunk között beszélgethetünk és nyíltan elmondhatjuk, mint baráti körben, mindazt, a mi nekünk fáj és a mit idegenek előtt szinte félve, röstelkedve tárunk fel! Én e lap első és legfőbb hivatásának tekintem: a rabbi állásának emelését és pedig 1. erkölcsileg, 2. jogilag és 3. anyagilag. Erkölcsi tekintélyünk emelését csak mimagunk eszközölhetjük. Soha senki sem segíthet nekünk ebben a dologban — és soha senki sem árthat nekünk és nem járulhat hozzá annak sülyedéséhez, mint csak kizárólag mimagunk. Nem szeretek fráziskodni, hanem számolni a száraz tényekkel! Nem érdemelnénk-e erkölcsi megvetést, ha behunyott szemmel néznők végig azt az üzelmet, a mi egy-egy rabbiállás betöltése körül történik? Vagy azt hisszük, hogy ha egy országgyűlési képviselőnek absolute nem árt, ha bárminő fegyverek igénybe vételével jutott is mandátumához: azért ő megválasztott képviselő — lehet országos híré ember — és szedi a fizetést! Punktum. Igaz, hogy ő az ötévi cikluson belül képviselő maradhat, ha az egész kerülete bizalmatlanságot is szavaz neki! Mondhatja-e ugyanezt a hitközség rabbija? Esetleg igen! Meg vagyok választva, kapom a fizetést, állásom definitív, ám szavazzon bizalmatlanságot az egész eklézsia! Nos az a pap, ki így gondolkodik, minden más felekezetbelinél sem tarthatja magát, a hol pedig állásánál fogva jogi személy, gyakorol jogokat, tehát érvényesítheti hatalmát, meggátolhat sok mindent, a mi nincs inyére, mert a templom, az iskola, a hitközségi élet középpontja, vezetője és irányítója ő. Nem így a rabbi, a ki csak anyakönyvet vezet, de állásánál fogva jogilag semmi! A templomban a gabbai meg az előimádkozó, a gyűlésteremben a hitközségi elnök, az iskolában a tanító és az iskolaszéki elnök ur. Még a templomszolgának sem parancsolhat, ha a gabbai esetleg meg nem engedi és így van ez minden intézménynél! Ugyan mit tehet a rabbi, ha a chevra-gabbai más véleményen van valamely halottügy körül! Ezen szánameas állapotot minden kollega ismeri, részemről h. I. csak hallásból, de gyakorlatilag nem, mert mindig szem előtt tartottam és tartom, hogy jogilag nem tehetek semmit, de erkölcsi befolyásommal, tekintélyemmel, esetleg kéressel mindent keresztülvihetek! Ezt is tudja mindenki! Azért a rabbiállás tekintélyének szentültartását nem hangsúlyozhatom eléggé! De hová lett ez a fogalom oly állapotoknál, minők az utolsó években kezdettek lábra kapni. Minő eszközöket mozgósítanak a rabbiszékek betöltése alkalmával! Hiszen oly rabbi, ki ily fegyverektől visszariad, nem is mer pályázni az üresedéshe jött állásokra!

Hová jutunk ha a korszellem piszkos árja minket is magával ragad. Hisz a mi egész életünk, hivatásunk, működésünk, befolyásunk és létjogosultságunk csakis azon alapszik és nyugszik, hogy tiszta jelleműek vagyunk

és a thóra szellemét nemcsak szóval, hanem egész életünkkel kell feltárnunk! Megírtam én ezeket a dolgokat a „rabbi és hitközsége“ c. értekezésemben a „Magyar Zsinagógában“, de szavam természetesen visszhangra olyannál nem találhat, ki állást akar minden módon!

Fölöslegesnek tartom kartársaink számára részletesebben fejtegetni ezen eljárás szégyenletes, káros és mindannyiunk tekintélyét leromboló hatását, szeretnék a tettek mezejére lépni és indítványozom: Néhány sorban jelentse ki minden kartárs, ki állásának erkölcsi magaslatát szem előtt tartja, hogy hozzájárul azon indítványhoz, miszerint *a jövőben az oly kartársat, kiről megtudjuk, hogy állásának eléréséért a rabbi méltóságával össze nem férő fegyvert használt, mindannyian bojkottáljuk, nem tekintjük kartársnak, társadalmilag vele nem érintkezünk, nevét közlönyünkben pelengérré állítjuk* és igen tisztelt szerkesztő Ur lesz kegyes a csatlakozóknak névsorát b. lapjában közzétenni! Ki kell lépnünk a gyakorlati megvalósítás terére, ha nem akarjuk, hogy szavunk a sivatagban elhangzó kiáltás maradjon.

Mohács.

Dr. Flesch Ármin.

*

Nem kételkedhetünk abban, hogy megtörtént tények indították t. munkatársainkat a felszólalásra. Kötelességünkhöz képest rendelkezésükre bocsátottuk tehát lapunkat, noha ilyenekről nincs tudomásunk. *Erős meggyőződésünk, hogy a rabbi-kar sokkal szilárdabb erkölcsi alapon áll és sokkal jobban át van hatva erkölcsi felelősségének tudatától, mintsem figyelmeztetni kellene méltóságának megóvására és mindannak kerülésére, a mi azon csorbát ejthetne, a mi árnyékot vethetne arra a szent tisztségre, a melynek szeplőtlenségéhez a legcsekélyebb kétségnek sem szabad férnie.*

Ha vannak, a kik bármely cél elérésére oly eszközökkel éltek, a melyeket a *legszigorubb* erkölcsi és vallásos felfogás meg nem enged, ezzel oly vétséget követtek el, a melynek kárhoztatására nincs elég erős kifejezésünk, a mely számára nem ismerünk expiációt. Nem türhetjük, hogy bárki is megfélekedezék arról, hogy papi hivatásának mivel tartozik, hogy mit követelhetnek tőle azok, a kik mindenkor az általánosnál sokkal magasabb erkölcsi színvonalon állottak.

És a közölt felszólalásokban kifejezésre jutott megbotránkozás is bizonyítja, hogy ennek tudata megvan papságunkban, *mely nem szolgált rá arra, hogy intézkedéseket tegyünk oly botlások meggátlására, a melyek, ezt is nyugodt lelkiismerettel állithatjuk, minden esetre a legnagyobb ritkaságok közé tartoznak.*

A magyarországi református egyháznak a lelkészválasztásra vonatkozó idevágó törvényei közül a következőket idézzük:

1904. évi II. törvénycikk 20. §. A pályázóknak, vagy pályázni szándékozóknak, (valamint az esetleges meghívás elfogadására hajlandóknak), a választó egyházközségben a megüresedés, illetőleg a lelkész eltemetése után

való megjelenése, vagy valamely más egyházközségben, a hol a választók esetleg meghallgathatják, — a jelölt szolgálati helyén kívül — szónoklat tartása az illetőknek a választásból való kizárásával jár.

21. §. A megüresedett egyházközségbe oly egyén, a ki minősítvényénél fogva választható volna és pályázni kíván, segéd-, helyettes- vagy felügyelő-lelkészül nem rendelhető.

Ha pedig ily minősített segéd- vagy helyettes-lelkész működik a megüresedett egyházközségben és pályázni kíván, a megüresedés után e szándékát az esperesnek azonnal bejelenteni s illetékes egyházi hatóságtól más egyházközségbe áthelyezését kérni köteles.

A 44. és következő §-ok a választások megsemmisítésére vonatkozó, részben igen szigorú intézkedéseket tartalmazzák.

Az egyes hitfelekezetek nyeresége vagy vesztesége az áttérések folytán 1906-ban és 1896-tól 1906-ig.

Hitfelekezet	Nyereség (+) vagy veszteség (—)			
	Magyarországon		Horvát-Szlavonországokban	
	1906-ban	1896—1906.	1906-ban	1896—1906.
Római katolikus .	+1284	+15092	—62	—934
Görög „	— 408	+ 3078	— 3	—150
Református .	— 413	— 6194	+19	+288
Ág. h. evang. .	— 268	— 3333	—12	— 73
Görög keleti	+ 300	— 5431	+ 73	+ 1140
Unitárius .	— 39	+ 536	—	—3
Izraelita .	— 355	— 3419	—15	—223
Baptista . .	— 92	— 92	—	—
Egyéb vallásu .	— 9	— 157	—	— 45

Kérjük a hitközségek tek. elnökségeit, hogy az előfizetési díjat mennél előbb megküldeni sziveskedjenek.

A tagsági díj (4 korona) Dr. Edelstein Bertalan egyesületi pénztárhoz (Budapest, III., Lajos-u. 9. II. em. 12 a.) küldendő, a kinél az új tagok is jelentkeznek.

Tartalom: Szellemi mozgalmak III. — A zsidóságra vonatkozó törvények és szervezkedési mozgalmak Horvát-Szlavonországban. Dr. Ungar Simon. — Rabbikongresszus. Dr. Rubinstein Mátyás. — Rabbik üdülő-telepe. Dr. Büchler Sándor. — Rabbiválasztás. I. Dr. Edelstein Bertalan. II. Dr. Flesch Ármin. — Az egyes hitfelekezetek nyeresége vagy vesztesége az áttérések folytán. — Kérelem.

Nyomatott Fischel Fülöp Fia könyvnyomdájában Nagykanizsán.